

Добиени мислења и коментари
од јавната расправа во врска со изработката на
Концепт за развој на непрофитните радиодифузни установи
и ставот на Агенцијата

Непрофитниот сектор во радиодифузијата во Република Македонија е регулиран во Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, каде во членот 65 се предвидува дека радиодифузерите можат да бидат трговски радиодифузни друштва, јавно радиодифузно претпријатие или непрофитна радиодифузна установа (став 1), и се прецизира дека „Непрофитна радиодифузна установа може да се основа само за радио емитување и тоа од страна само на образовни, културни и други установи и здруженија на граѓани и фондации со цел за да се задоволат потребите и интересите на специфични целни групи“ (став 4). Притоа се посочува дека исклучок се универзитетите кои, бидејќи се високообразовни установи, можат да основаат студентско радио без својство на правно лице, односно како посебна внатрешна организациска единица (став 6). Законот, исто така, предвидува дека непрофитните радија се единствените радиодифузери кои можат да ја користат можноста за тајмшеринг, односно да емитуваат програма на една радиофреквенција по принцип на поделба на времето за емитување (став 5).

На европско и светско ниво, важноста на постоењето непрофитни медиуми, односно медиуми на заедницата, е потврдена со повеќе декларации, извештаи и студии.

Инаку, овој сектор е воведен во Република Македонија со Законот за радиодифузната дејност од 2005 година и неговиот развој за првпат е преразгледан во Стратегијата за развој на радиодифузната дејност во Република Македонија 2013 – 2017. Во периодот по 2005, биле доделени само четири дозволи за непрофитна радиодифузна установа. Денес функционираат три радија наменети за студентската популација на три државни универзитети: Универзитетско радио Студент ФМ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ од Скопје, Универзитетско радио УКЛО ФМ – Универзитет „Св. Климент Охридски“ од Битола и Универзитетско радио УГД ФМ – Универзитет „Гоце Делчев“ од Штип. Четвртото радио - Непрофитната радиодифузна установа ДОСТЛОГУНСЕСИ – Штип наменето за задоволување на информативните потреби на припадници на една етничка заедница – Турците на подрачјето на Штип и околината, престана да постои по нешто повеќе од една година, од финансиски причини. Во Стратегијата се наведува дека клучната цел за постоење на медиумите на заедниците не е профитот, ами зајакнувањето на идентитетот на специфични интересни групи или заедници, овозможувајќи им да се интегрираат во општеството. Сепак, се потенцира дека како и за секој друг медиум, така и за функционирањето на непрофитните медиуми се неопходни финансиски средства, и дека во различни европски држави постојат различни опции за нивно обезбедување, по што се констатира:

„За да се овозможи развој на овој сектор во радиодифузијата потребно е да се изработи посебен концепт за развој на медиумите на заедницата во кој акцент ќе биде ставен на радиото на заедницата.“ (стр.33). Затоа, Акцискиот план за реализација на Стратегијата и Програмата за работа на Агенцијата за 2015 година, предвидуваат изработка на концепт за развој на непрофитните радиодифузни установи.

Со цел да се обезбедат ставовите во врска со можните правци за развој на непрофитниот радиодифузен сектор од други субјекти, Агенцијата изработи документ насловен „Непрофитни медиуми – медиуми на заедницата“, кој содржи споредбени податоци од меѓународни искуства. Тој текст, послужи како основа за јавна расправа што беше отворена на 31.12.2014 и траеше до 20.03.2015 година. Во овој период пристигнаа само „Предлози и сугестии за јавната расправа за развој на непрофитните медиуми во РМ“ од Здружението на граѓани Центар за развој на медиуми (наш бр.03-2169/1 од 20.03.2015). Во следните месеци, а поврзано со некои од идеите на Центарот за развој на медиуми, беа направени неколку обиди за дополнителни консултации. Од Министерството за труд и социјална политика беше побарана помош околу толкување на можностите некои од радијата на заедниците да функционираат и според принципите на социјалното претприемништво имајќи предвид дека во текот на летото беше изготвен Предлог – закон за

социјално претприемништво. Со Агенцијата за остварување на правата на заедниците се контактираше со цел да се добијат информации за тоа дали постојат можности за некаков вид поддршка на медиуми на заедниците во случаи кога тие би биле наменети за специфичните потреби на етничките заедници кои сочинуваат помалку од 20% од населението во Република Македонија. Од Агенцијата за електронски комуникации беа побарани информации за тоа дали и во кои општини постојат слободни фреквенции од фреквентниот појас за радиодифузија кои би можеле да се искористат за емитување радио програмски сервиси, како и за тоа колкава е висината на надоместокот за фреквенција што го плаќаат трите студентски радија. Агенцијата за електронски комуникации во допис (наш бр. 03-4961/2 од 17.08.2015 година) го образложи сложениот процес на утврдување слободни фреквенции, известувајќи дека не може да се обезбеди список на слободни фреквенции по општини бидејќи управувањето со радиофреквенцискиот спектар, како ограничен природен ресурс, е комбинација од регулаторни, научни и технички постапки, како и дека висината на надоместокот за фреквенција се пресметува според Правилникот за пресметка на годишен надоместок за користење на радиофреквенции во радиодифузна служба (за предавателот) и за фиксна служба (за дотур на модулација – од студио до предавателот) кој е достапен на веб страницата на АЕК.

I. „Предлози и сугестии за јавната расправа за развој на непрофитните медиуми во РМ“ од Здружението на граѓани (наш бр.03-2169/1 од 20.03.2015).

Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), на почетокот од својот документ ја потенцира „потребата од финансиски олеснувања кои се потребни за непрофитните медиуми, потреба која излегуваше на виделина целиот овој период кој го имавме на располагање за изготвување на извештајот“.

Предлог 1: *Фактот дека во моментот постојат само три непрофитни студентски радија покажува дека постои интерес за заживување на тематските радија, односно дека „сите напори треба да бидат вложени кон мотивирање на основање на тематски радија на заедниците, односно радија што ќе се фокусираат на одредена заедница организирана околу одредена тема или интерес (фармери, жени, студенти, млади) за сметка на географски ориентираните радија.*

Во помалите урбани и рурални средини, да се искористи можноста „преку радија на заедниците да се обезбеди потребното локално информирање, кое сега во голема мера отсутува или е потиснато во втор план“.

Мислење по предлогот: Во моментот, законската рамка е отворена и за радија кои ќе бидат насочени кон заедници поврзани врз основа на тема и за радија наменети за локално информирање на населението на помала географска заедница. Во однос на тоа како би можело да се поттикнува отворањето (условно наречени) тематски радија, во Концептот е посочено дека доколку се утврди оти непрофитните радија можат да функционираат и како социјални претпријатија – тогаш тоа се чини како посоодветно за радија кои се наменети за заедници поврзани врз основа на тема, односно заеднички интерес.

Предлог 2: *„Би требало да се резервираат одреден број фреквенции во секое фреквентно подрачје (на локално и регионално ниво) за непрофитните медиуми (радија)“ со тоа што овие фреквенции „по својата природа да бидат бесплатни“, бидејќи „непрофитните радио станици можат, но не мора да остваруваат приходи по било кои основи. Оттаму, доколку радио станиците ја извршуваат својата работа и служат како информатори на јавноста, во минимумот часови непрекината радио програма, предвидена со закон (Законодавецот предвидува четири часа непрекината програма) тогаш нив треба да им бидат доделени и олеснувања во нивното работење“. Притоа, смета ЦРМ, треба да постојат „доволно заштитни механизми што буи спречиле обид ваквите фреквенции да се користат за комерцијални радија.*

Мислење по предлогот: Предлогот е пренесен во Концептот. Во врска со него беа направени консултации со Агенцијата за електронски комуникации, и во финалниот документ е образложено дека би било неблагодарно да се прават предвидувања за можноста да се резервираат бесплатни фреквенции за непрофитни радија бидејќи радиофреквенцискиот спектар е ограничен природен ресурс и управувањето со него е комбинација од регулаторни, научни и технички постапки. Концептот, меѓу другото, ќе биде испратен и до Министерството за информатичко општество и администрација за да го имаат предвид при евентуални идни измени и дополнувања на соодветната законска регулатива, како и до Агенцијата за електронски комуникации.

Предлог 3: *Да се охрабри можноста за „тајм-шеринг на иста фреквенција на повеќе интересно/тематски организирани заедници, за да може полесно да се дојде до законскиот минимум од четири часа број емитувани часови програма“, како и поголема разновидност на програмата.*

Мислење по предлогот: Преразгледувањето на законските одредби покажаа дека тие не се ограничувачки во поглед на бројот субјекти кои би се појавиле како основачи на непрофитна радиодифузна установа, се додека станува збор за „образовни, културни и други установи и здруженија на граѓани и фондации“, како што е пропишано со член 65 став 4. Од програмски аспект, клучниот предуслов е тие заедно да конципираат програмски проект за радио на заедницата чија цел ќе биде да одговори на специфичните потреби на поголем број заедници и да емитуваат најмалку четири часа програма дневно.

Предлог 4: *„Да се разгледа можноста, доколку се ориентирани на одредено географско подрачје, а не на интересно или тематски поврзана заедница, да продаваат рекламен простор, при што тоа би се ограничило само на малите претпријатија од регионот на покривање, без влез во националниот рекламен пазар.“*

Мислење по предлогот: Идејата е пренесена во Концептот и поддржана со примери за можни начини на нејзино реализирање. Концептот, меѓу другото, ќе биде испратен и до Министерството за информатичко општество и администрација, за да го има предвид при предлагањето измени и дополнувања на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Предлог 5: *Доколку остане законското решение непрофитните радија „да бидат целосно зависни од донаторски средства ...потребно е да се разгледа можноста за основање фонд во кој би се собирале и од кој би се доделувале, во транспарентна и отворена постапка, средства наменети исклучиво за развој на овој сегмент на радиодифузијата“. Средствата за овој фонд би се собирале „од игрите на среќа и/или радиодифузната такса, или од други извори кои дополнително би биле утврдени“. Тој би се грижел и за изнајмување опрема за емитување „со која тој формално би располагал, а која би им била дадена на користење на радијата“.*

Мислење по предлогот: Идејата за основање фонд е пренесена во концептот и посочени се примери за функционирање на слични фондови. Материјалот ќе биде испратен и до Министерството за информатичко општество и администрација, како предлагач на законите од сферата на медиумите, како и до Министерството за финансии.

Предлог 6: „*Основање непрофитни радија како добротворни организации (charities)*“ *какви што се примерите на Англија и САД. Во вториот случај „непрофитните медиуми уживаат статус на добротворни организации кои се изземени од даноци“ бидејќи „по својата дефиниција служат за информатори на јавноста, особено на локално ниво и нивната цел е да опфатат значајни социјални теми. Истото важи и за Македонија.“*

Мислење по предлогот: Преразгледувањето на одредбите од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги покажува дека основањето непрофитна радиодифузна установа како добротворна организација не е ограничено, се додека нејзини основачи се „образовни, културни и други установи и здруженија на граѓани и фондации“, како што е пропишано со член 65 став 4.

Предлог 7: „*Концептот на непрофитни медиуми може во голема мера да се поттикне доколку влезе како една од областите кои ќе ги опфати новиот Закон за развој на социјалното претприемништво, а најмногу поради можните поттикнувања кои ќе ги добијат социјалните претпријатија (даночни поттикнувања или искористување на активностите мерки за вработување и сл.)“.*

Мислење по предлогот: За оваа идеја беа правени консултации со Министерството за труд и социјална политика како подготвувач на Предлог – законот за социјално претприемништво, и Концептот, по донесувањето, ќе биде испратен и до оваа институција.

Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги